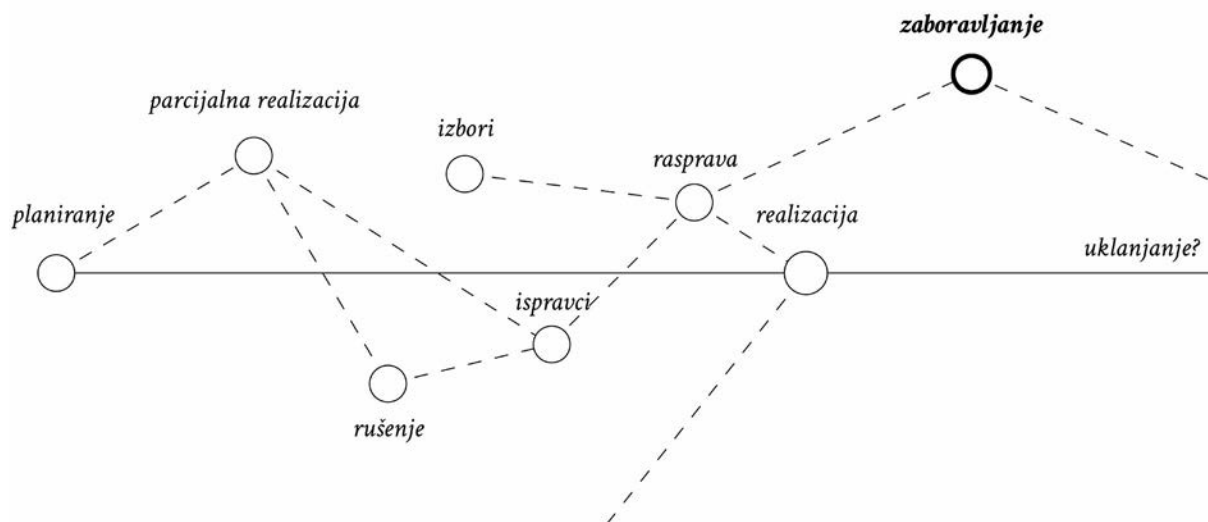

DIZAJN U MEĐUPROSTORIMA

Leonard Borovičkić, Vela Luka – Zagreb
borovickic.leonard@gmail.com

U listopadu 2018. godine, na Studiju dizajna u Zagrebu, u sklopu kolegija Projektiranje, studenti prve diplomske godine su dobili zadatak pod naslovom *Vlastita afirmacija u realnom okruženju*. Takav pomalo nedokučiv naslov dopustio je projekt osmisliti oko blisko poznatog realnog okruženja, a meni se tema luškog javnog prostora, gotovo jednako nedokučivog, činila kao najpogodnije *realno okruženje* za dizajnersku intervenciju. No, već u prvim fazama istraživanja, ideja Vele Luke kao *poznatog prostora* pokazala se nerealnom. Ono što podrazumijevamo kao javni prostor samo je jedna od barem 4049 iteracija (prema popisu stanovništva iz 2015.), osobna mapa fizičkih osobina, stvarnih i lažnih sjećanja i intimnih značenja upisanih u prostor. Javni prostor, a onda i dizajniranje, događa se na preklapanjima i isprepletanjima, na sjecištima krivulja mentalnih mapa koje aktiviramo svaki put kada turistu objašnjavamo najbrži put do bankomata ili se prisjećamo dječje igre na ulici sa prijateljima iz susjedstva.

Na temelju te spoznaje proizašla je radionica s učenicima Srednje škole Vela Luka, na kojoj je zadatak bio iscrtati osobne karte Vele Luke. Učenici su, na praznim A4 papirima, morali po sjećanju

Kao ilustracija stanja u razgovorima opetovano se pojavljuje motiv mozaika, ne kao umjetničke forme, već kao stvaralačkog procesa. Mozaik se može čitati i kao pozitiv i negativ. U pozitivu predstavlja hrpu raznovrsnog materijala, svaki drugačijeg karaktera i porijekla, koji pažljivim postavljanjem postaje cjelina koja je više od svojih dijelova.

iscrtati ono što smatraju važnim za prikaz *njihove Vele Luke*, poznate puteve i mjesta od značaja, početne točke i ciljeve. Petnaestak dobivenih karata, značajno različitih po karakteru, smjelosti i proporcijama, služile su kao temelj za analizu, u

potrazi za zajedničkim točkama, presijecanjima i razlikama, a kasnije i za osmišljavanje zajedničke karte *Nove Vele Luke* -ukratko rečeno, za dizajniranje.

Osim radionice, istraživanje čini nekoliko razgovora s Velolučanima, pojedincima koji predstavljaju nekoliko različitih perspektiva i predznanja te misle i djeluju u javnom prostoru Vele Luke. Fotografiskim dokumentiranjem analizirana je fenomenologija prostora, koja obiluje formalnim i značenjskim paradoksima, oksimoronima i pleonazmima. Raznorodnost sadržaja koji se proteže čitavom dužinom razvedene uvale osnovna su fascinacija projekta, a u raznim oblicima dijele je i svi sugovornici i sudionici istraživanja. Kao ilustracija stanja u razgovorima opetovano se pojavljuje motiv mozaika, ne kao umjetničke forme, već kao stvaralačkog procesa. Mozaik se može čitati i kao pozitivan i negativ. U pozitivu predstavlja hrpu raznovrsnog materijala, svaki drugačijeg karaktera i porijekla, koji pažljivim postavljanjem postaje cjelina koja je više od svojih dijelova, a njezini grubo i neravni rubovi iznivelirani su vezivnim tkivom koje učvršćuje i uokviruje cjelinu. U negativu mozaik se čita kao frakturirana slika, a žilice cementa, porozne i slabe, služe samo kao razmeđe, ispunjavaju ionako nespojive pukotine u sliku koja se može iščitati samo izdaleka. Lučanima su obe vizije poznate i uvjerljive.

I tako dok druga mjesta teže dosegnuti *uređenost* i zapadnjački arhetip *grada*, Luka je prostor eksperimentiranja, pa *gljive* uz rub kolnika postaju platno za kreativno izražavanje grafitera koji će oslikati novu vizuru rive, a izložba *Skulpura u prostoru*, postavljena slobodno uz šetnice i na travnjake, postaje dio stalnog postava urbanog krajolika. Kako se dodaje, tako se i oduzima, pa se režu borovi jer smola curi po haubama parkiranih automobila, a česmine jer žirje ostavlja žute mrlje na pragovima kuća. U Veloj Luci se u javni prostor intervenira stihijski i izrazito individualistički - on nije ostavština naših otaca koju imamo odgovornost očuvati, već prazna parcela koje poziva pojedince da se u njega upisuju po volji. Lučani su vječiti nomadi, konstantno u potrazi za novim plodnim tlom koje se kratkoročno kultivira, a po isteku korisnosti napušta bez pospremanja - doći će već netko drugi tko će graditi na zatečenom, nadograditi ili rušiti. Rezultat je zaista zanimljiv *pastiš* naizgled suprotstavljenih

prostornih pojmova, koji se talože jedan na drugi, naglašavajući u istoj mjeri vremenitost i prostornost.

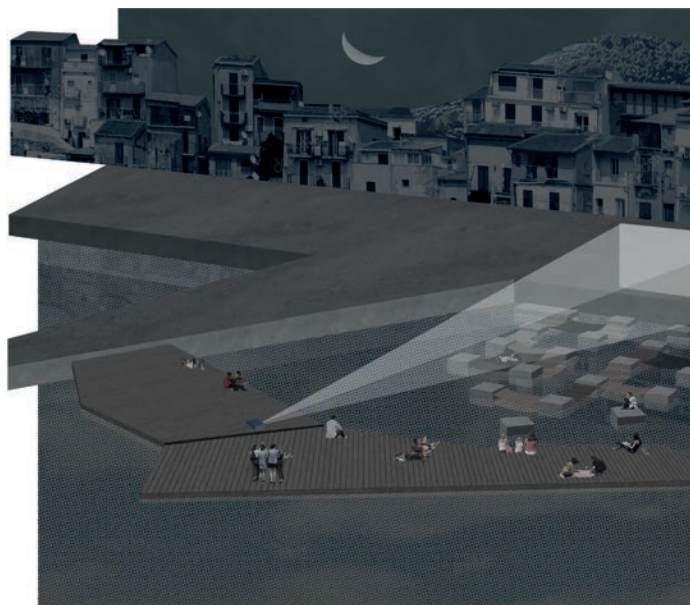
Vela Luka tako postaje zanimljiva platforma koja dobro podnosi djelovanje raznih sila i dopušta njihovo ukrštavanje u prostoru. Rezultat je možda nečitak ili teško razumljiv, ali je definitivno jedinstven i nameće se kao potencijal, a ne mana mjesta.

Isto vrijedi i u kontekstu *konfila* i otoka - Vela Luka je tranzitna točka, a ne destinacija. Ona označava centar usluga i prometno križište za ostatak *konfila*, sa nizom uvala po kojima su disperzirani apartmani, vile i ostali ugostiteljski objekti. Turistički tokovi račvaju se od veloluškog pristaništa prema uvalama, rasterećujući mjesto potrebe za definiranjem identiteta i koherentnog brenda, a opterećujući ga infrastrukturno, nudeći sadržaje od kojih se turisti žele distancirati u svojim uvalama, ali kojima ipak trebaju imati pristup.

Gdje je onda mjesto dizajnu u čitavoj priči? Svakako, reći ćete, treba *urediti* što je neuredno, uskladiti vizuru, možda izabrati kakve materijale i boje koje će biti ugodne oku ljetnim gostima na njihovim popodnevним šetnjama. Dakle, dizajna u Veloj Luci sada nema. Ta kako bi bilo kad nema promišljenog oblikovanja - treba cjelovito sagledati situaciju i oblikovati novu, suvereniju, europsku. Treba nam velika vizija velikog vizionara.

U takav pristup ima razloga sumnjati. U praksi nerijetko možemo vidjeti ostvarivanje osobnih i profesionalnih ambicija projektanta koji kontekst projekta koristi kao poligon za kreativnu reakciju i rekreaciju, najčešće sa snažnim autorskim pečatom. Takvi projekti performativnog su karaktera, pa se tako i dokumentiraju - netko će rezultate fotografirati, a potom ih objaviti u kakvoj monografiji ili web-stranici, možda negdje izložiti. Po odlasku projektanta, ostati će samo žamor: *Što će biti s tim?*; a kasnije: *Što je bilo s tim?*

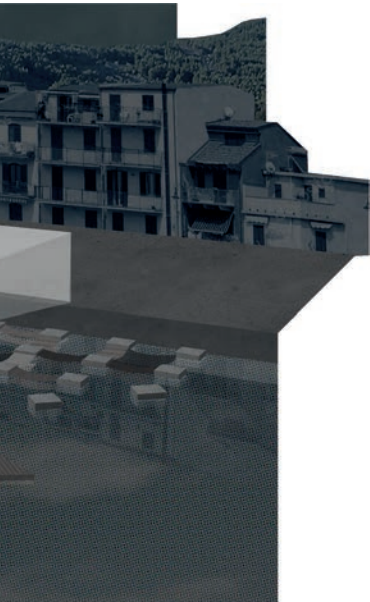
No, postoji i drugi put. U Veloj Luci, dizajniranje je jedinstven proces. Luški dizajn ne definira metodologija od istraživanja, preko planiranja do realizacije. On se ne odvija skicama na papiru, niti prototipizacijom u kakvoj radionici, testiranjem i apliciranjem koncepta u realnom okruženju. Dizajniranje luškog javnog prostora je svakodnevno, organski proces pokušaja i pogreške u realnom okruženju u kojem su pogreške jednako trajne kao i uspjesi. Svi su pozvani sudjelovati, često

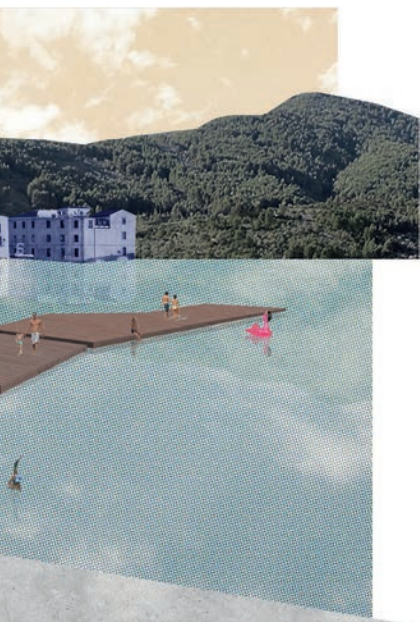
Pontoni i temelji - ljetno kino

Temelji marine - privremena instalacija

Pontoni - mandrač za vaterpolo

Pontoni - mol

Tvrđava Hum - disperzirana zvezdarnica

Tvrđava Hum - disperzirana zvezdarnica.
Mentori projekta: Ivana Fabio, Nika Pavlinek, Sanja Bencetić. Studij dizajna,
Arhitektonski fakultet u Zagrebu

Dizajn se, u takvom kontekstu, treba smjestiti u međuprostore, kao sastojak vezivnog tkiva luškog mozaika, osnažujući kaotičnu, ali cjelovitu sliku. Treba djelovati kao i dosad, u pukotinama individualnih kamenčića, ali ne kao razmeđa ili arbitrarna odrednica, već kao mjesto susreta i kreativne produkcije, zajednički prostor koji živi i konstantno se mijenja.

privremenim, sklepanim intervencijama koje se nikada ne uklone ili pak dugoročno planiranim projektima koji se napuste napola. Oni tada postaju spomenici propale ambicije, ali nikada hermetični, već nastave živjeti, u beskonačnom ciklusu prenamjene, modifikacije, pregradnje i nadogradnje. Na njih se naslaguju novi pokušaji, nove ambicije koje dobivaju neočekivane živote. U takvom kontekstu, dizajn mora djelovati sudionički, ne kao projektantska vizija neke druge Luke, već kao set alata koji oplemenjuje lušku praksu svakodnevnog dizajna, onog spontanog, na prvi pogled kaotičnog i neplaniranog, ali uvijek individualističkog i slobodnog.

Rezultat je stoga niz intervencija ili prijedloga intervencija, smještenih u međuprostorima, u procjepu između planiranja i realizacije, na nedovršenim ili zaboravljenim temeljima koji će jednog dana možda biti izvedeni. U katalogu tih

konceptata nalaze se više i manje razrađene ideje, one suvislije i one apsurdne, no one ne služe kao upute za oblikovanje, već kao ilustracija novih modaliteta djelovanja i mišljenja javnog prostora. Jedno od tih *rješenja* je niz pontona, postavljenih na lokaciji buduće marine, koji su svojevrsne nove javne površine, modularne i plutajuće, a omogućuju niz proširenih funkcija i aktivnosti, koje konstantno transformiraju taj inače neaktivan prostor ovisno o njihovim pozicijama. Mogu funkcionirati kao ekstenzija rive, kupalište, *mandrač* za vaterpolo ili pak, s dodatkom projekcijskog platna, kao nikad prežaljeno ljetno kino (slike 1, 2 i 3). Temelji kontroverzne buduće zgrade uz marinu iskorišteni su za dinamičan, polivalentan prostor za boravak, tjelovježbu, kupanje, performans i niz drugih aktivnosti (slika 4). Tvrđava Hum jednostavnim je intervencijama prenamijenjena u zvjezdarnicu, vidikovac i noćno okupljalište, a funkcionira ne kao klasična zvjezdarnica s teleskopom, već kao niz disperziranih *gledaonica neba*, od kojih svaka ima svoj karakter, specifičan za kontekst mjesta na kojem je postavljena (slike 5 i 6). Projekt sačinjava i niz eksperimenata u ranim fazama mišljenja, od ziplinea između dvije obale umjesto brodica i mostova, preko svjetlosnih instalacija do *guerrila* vrtova. Projekti su dakle zamišljeni kao privremene instalacije, zauzimajući prostor rezerviran za druge realizacije, iako bi mogle, u duhu luške tradicije, nadživjeti projekte na koje čekaju i poprimiti nove i neočekivane forme.

Dizajn se, u takvom kontekstu, treba smjestiti u međuprostore, kao sastojak vezivnog tkiva luškog mozaika, osnažujući kaotičnu, ali cjelovitu sliku. Treba djelovati kao i dosad, u pukotinama individualnih kamenčića, ali ne kao razmeđa ili arbitrarna odrednica, već kao mjesto susreta i kreativne produkcije, zajednički prostor koji živi i konstantno se mijenja.